

MAKTABLARDA GEOGRAFIYA FANI DARSLARIDA TA'LIM TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH

Alijonova Yodgoroy Toirjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada geografiya fanini o'qitish va undagi metodik jihatdan olib boriladigan jarayonlar aytib o'tilgan. Bundan tashqari umumiy o'rta ta'lim maktablarida iqtisodiy fanlarni o'qitish yangi bosqichga ko'tarish, maktab o'quvchilarida iqtisodiy va tadbirkorlikka oid bilim ko'nikmalarini rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish yo'lidagi fikr - mulohazalar bildirilgan hamda tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: geografiya ta'limi, tanlangan metod, og'zaki bayon metodi, tinglash ko'nikmasi, o'quv materiallari, ta'lim tizimi, innovatsion yondoshuv, sifat, sifatli ta'lim, innovatsion ta'lim metodlari.

Kirish: Geografiya fanlararo va yaxlit fan bo'lib, atrof-muhitni, jamiyat, demografiya, etnografiya, transport geografiyasi, turizm, dinlar, madaniyat va boshqa ko'plab sohalarni o'rganadi. Geografiyada hududlar, mamlakatlar va dunoning barqaror rivojlanishi, insoniyatning global muammolari ko'rib chiqiladi va o'quvchilarga dunoda va unda sodir bo'laётgan o'zgarishlarni va unga tasir etuvchi bir qancha omillarni shakllantiradigan mavzu sifatida va uni o'qitish metodologiyasiga sifatida asosiy rol bo'lib xizmat qiladi. Hozirgi vaqtda mamlakatimizda Jahon ta'lim standartlariga javob beradigan sifatli ta'lim dasturlari ishlab chiqildi. Bu jaraen ta'lim jaraenining pedagogik nazariyasi va amaliyotida sezilarli o'zgarishlar bilan birga olib boriladi.

Asosiy qism: Yangi ta'lim dasturlarini ishlab chiqishdan asosiy maqsad turli xil tarkib, endashuvlar, xatti-harakatlar, boshqa pedagogik mentalitet taklif etiladi. Bunday sharoitda o'qituvchi zamonaviy innovatsion texnologiyalarning keng doirada foydalana bilishi va uni boshqara olishi kerak. Pedagogik texnologiyalarning boshqalaridan farqi shundaki, ular o'quvchilarning qiziqishi va motivatsiyasini oshirish orqali yanada samarali o'rganishga erdam beradi. Pedagogik texnologiya-bu o'quvchilar va o'qituvchilar uchun qulay sharoitlarni ta'minlash bilan o'quv jaraenini loyihalashtirish, tashkil etish va o'tkazish bo'yicha birgalikdagi o'quv-pedagogik faoliyatning puxta o'ylangan modeli bo'lib xizmat qiladi.

Mavzularni amalga oshirish doirasida ustuvor texnologiyalar Davlat ta'lim standartlari asosida, shaxsiy asoslangan pedagogik jaraenni yo'naltirish; o'quvchilar faoliyatini faollashtirish va intensivlashtirish; o'quv jaraenini tashkil yetish samaradorligi; materialni qayta qurish; o'quv texnologiyalarini rivojlantirishdan

iborat. Ta'limni rivojlantirishning zamonaviy bosqichi ta'lim jara'eni tashkil yetishga yangicha èndashuvni taqozo yetadi.

Hozirgi vaqtda o'quvchilarga bilimlarni o'rganish uchun ularni tayèr shaklda o'rgatishning hojati yo'q. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'qituvchi va o'quvchining yangi mazmun, ma'naviy va amaliy faoliyatini ta'minlovchi alohida shart-sharoitlarni yaratadi. Ushbu èndashuv bilan bilim tayèr shaklda berilmaydi, balki o'quvchilar tomonidan o'qituvchi bilan birgalikdagi faoliyatda olinadi. Zamonaviy maktabda o'quvchilarning bilim qiziqishini oshiradigan, mavzuni to'liq va chuqur tushunishga, olingan bilim va ko'nikmalarni muayyan vazifalarni hal qilishda amalda qo'llashga olib keladigan turli xil ta'lim texnologiyalari mavjud. Loyihaviy o'qitish texnologiyalari. Loyiha faoliyati texnologiyasini pedagogik amaliètga joriy yetish, o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirishga e'tibor qaratish va muayyan maqsadlarga yerishish kerak: iqtidorli o'quvchilarni aniqlash; o'quv jara'eni faollashtirish; o'quvchilarning ilmiy ishlarga qiziqishini shakllantirish; notiqlik mahoratini shakllantirish; yuqori darajadagi kasbiy yo'naltirish maktab o'quvchilari; ilmiy-metodik ishlar saviyasini ko'tarishdan iborat.

Loyiha faoliyati natijalari o'quvchilar tomonidan hisobot va insho shaklida amalga oshiriladi, plakatlari va boshqalardan foydalanish mumkin. Loyihalar turli xil yeffektlarni o'z ichiga olgan taqdimotlar shaklida taqdim yetiladi: tovushlar, foto va videokliplar, bu sizga yakuniy materialni taqdim yetish jara'eni jonlantirishga imkon beradi. Loyihani himoya qilish bosqichida o'quvchilar o'z loyahasini topshirishlari, tinglovchilarning savollariga javob berishlari kerak. O'quvchilar o'rtasida munozaralar olib borishni, mavzuga oid asarlarni va ma'lumotlarini himoya qilishi, uning kuchli tomonlarini ifodalashi, o'z nuqtai nazaridan himoya qilishi, atrofdagi odamlarning fikrlarini tinglashini o'rganadilar. Loyihalar bilan ishlash geografik bilimlarni egallashini osonlashtiradi, kompyuter texnologiyalari bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Ulardan foydalanib, o'quvchilar nafaqat mavzu bilan ishlaydilar, balki bilim va ko'nikmalarini oshiradilar. Loyihani himoya qilish jara'eni o'quvchilarning muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishning juda yaxshi usuli hisoblanadi. Vakolatli munozara mamlakatimiz fuqarolariga ko'plab milliy muammolarni hal qilishda èrdam beradi va o'quvchilar tomonidan ushbu mavzular bo'yicha loyihalar yaratiladi, ular kattalarning savollariga javob berishga harakat qilishadi. o'quvchilarning loyiha faoliyati texnologiyasi o'z mohiyatiga ko'ra ijodiy tadqiqot, qidiruv usullari to'plamini o'z ichiga oladi. Tadqiqot ishining yakuniy bosqichi o'quvchilar konferentsiyasi bo'lib,

unda loyihani himoya qiladigan bolalar o'zlarining ijodiy imkoniyatlarini ro'ëbga chiqarish imkoniyatiga yega. Kuchli o'quvchilar aniq vazifalar ustida ishlash orqali bilimlarini chuqurlashtiradilar. Zaif o'quvchilar dars davomida o'rganilmagan mavzular bo'yicha topshiriqlarni bajarishlari mumkin. Loyiha ustida ishlashda sodir bo'ladigan ijodiy jaraën materialga yangicha qarash, bilimlarini tizimlashtirish imkoniyatini beradi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi. Geografiya fanining yeng muhim vazifalaridan biri ta'lim jaraënini faollashtirish va geografiya faniga bo'lgan qiziqishlarni ortirish, Yer xaqida kerakli bilimlarni olish hisoblanadi. Bugungi kunda ta'lim jaraëning maqsadi o'quvchilarning mustaqil ravishda yangi bilimlarni yegallashga o'rgatish, yangi muammolarni mustaqil ravishda hal qilish va hal qilish qobiliyatini rivojlantirishdir.

Ijodiy faoliyat maktab ta'limi mazmunining asosiy yelementlaridan biriga aylanadi. Muammoli o'qitishda asosiy uchta usul qo'llaniladi: muammoli taqdimot, qisman-qidirish va tadqiqot olib borish. Ushbu usullardan foydalanishda o'qituvchi samarali vazifani

qo'yadi. Allaqachon mavjud bo'lgan bilim va ko'nikmalar faoliyatning sifat jihatidan yangi usullarini shakllantirish, o'quvchilarning kashf etilgan ëki mustaqil ravishda o'rganilgan muammolarni shakllantirish va hal qilish, gipotezalar va ularni sinash usullarini taklif qilish, tajribalarni rejalashtirish qobiliyatini oshirib boradi.

Muammo usullari o'quvchilarning tafakkurini mustaqil ravishda va o'quv materialiga bo'lgan qiziqishlariga, uning ahamiyatiga, murakkabligini va olingan bilimlarning boshqa bilimlarga nisbatan qo'llanilish doirasini baholaydigan tarzda rivojlantirishga ërdam beradi. Muammoli ta'lim usullari har bir o'quvchining individual darajada ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga ërdam beradi.

Tarbiyaviy ishlar metodlarini tanlash aqliy faoliyat bilan bog'liq. Geografiya darslarida ko'pincha o'quv faoliyatining tahlil, sintez, taqqoslash, umumlashtirish, sabab-oqibat munosabatlarini o'rnatish, xaritalar, diagrammalarni o'qish, turli ko'rgazmali qurollar bilan ishlash kabi usullaridan foydalaniladi. Bu tabiat hodisalari va ularning mohiyatini tushunishning juda muxim bo'lgan samarali usullari xisoblanadi. O'qituvchi oldida turgan murakkab vazifa o'quvchilarni darslik matnida mustaqil muammo topishga o'rgatish va uni mustaqil shakllantirishdan iborat. Albatta, o'quvchilar tomonidan tuzilgan barcha savollar teng yemas. Ularning hammasi ham muammoli yemas. Bunday savollarni tuzish uchun o'quvchi o'zi ishlaëtgan mavzu bo'yicha chuqur bilimga yega bo'lishi, shuningdek muammoli

masalalar va vaziyatlarni tuzish metodikasiga yega bo'lishi kerak. Shuning uchun, bir sinfda faqat bir necha o'quvchilar bu ko'nikmalarni o'zlashtira olishlari mumkin xolos.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. Geografiya darslarida AKT dan foydalanishning asosiy ajralib turadigan xususiyati sinfda axborot texnologiyalaridan keng foydalanishdir. Shu bilan birga, o'quvchilar o'quv jaraenining faol ishtirokchilariga aylanadilar. Shuning uchun AKT dan foydalangan holda Geografiya fani mavzularini o'qitishda o'quvchilarning o'quv predmeti mazmunini mustaqil o'zlashtirishi va ularni rivojlantirishni tashkil yetishning yangi shakli sifatida qaralishi kerak.

O'quvchilarda-tadqiqot faoliyati, axborotga yo'naltirish va uni keyinchalik qayta ishlash ko'nikmalari va qobiliyatlari shakllanadi. Geografiya darslarida kompyuter, yelektron xaritalar, yelektron darsliklar, sun'iy yo'ldosh tasvirlaridan foydalanish o'quvchilarning bilim faoliyatini faollashtirishga, bilimlarni yelektron testlar bilan tekshirishga imkon beradi - geografik xarita bilan ishlashning turli xil va uslubiy usullarini, yeng muhim geografik ko'nikmalarni shakllantiradigan umumiy pedagogikani qo'llashga imkon beradi. Ushbu texnologiya bolaning shaxsiyatini rivojlantirishga, o'qituvchining kasbiy mahoratini oshirishga erdam beradi, o'quv jaraenini tezlashtiradi va boyitadi. Multtmediya darsligidan foydalanadigan darslar o'quv materiallarini turli shakllarda taqdim yetishga imkon beradi.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, maktablarda ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari, mavzularni o'tishda va o'quvchilar bilan ishlashda quyidagilarga erdam beradi: kognitiv faoliyatni faollashtirish, o'quvchilarning akademik ko'rsatkichlari sifatini oshirish; o'quvchilar o'rtasida o'z-o'zini o'qitish ko'nikmalarini rivojlantirish va o'zini o'zi boshqarish; axborot-kommunikatsiya kompetentsiyasini shakllantirish; axborot tafakkurini rivojlantirish; o'rganish qulayligi darajasini oshirish; sinfdagi faollik va tashabbuskorlikni ortishiga erdam beradi. O'quvchiga o'quv material bilan o'z -o'zidan tanishish va ma'lumotlarni mustahkamlash uchun barcha vazifalarni bajarish imkoniyatini berish kerak. Shu bilan birga, o'quvchi qo'shimcha ravishda darslik, atlas va boshqalar ma'lumotlaridan foydalanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Davlatova, M. H. (2021). Semantic implementation of resultative structures. JournalNX-A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal, 6, 291-294.

THE ROLE OF EXACT SCIENCES IN THE ERA OF MODERN DEVELOPMENT

REPUBLICAN SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

Volume: 2 Issue: 5

2. Shirinova, N. D., & Davlatova, M. K. MORPHOLOGICAL WAY OF DIFFERENTIATION OF SUBSTANCE AND ATTRIBUTIVE MEANINGS IN THE LANGUAGE SYSTEM. ILMIY XABARNOMA. NAUCHNYY VESTNIK Учредители: Андижанский государственный университет им. ЗМ Бабура,(1), 86-89.
3. Davlatova, M. (2023). Semantic properties of effective constructions in English and Uzbek languages. In E3S Web of Conferences (Vol. 420, p. 10027). EDP Sciences.
4. Hasanovna, D. M. (2023). ON THE TYPES OF RESULTS STRUCTURES EXPRESSED BY A SECONDARY PREDICAT. International Journal Of Literature And Languages, 3(03), 52-58.
5. Hasanovna, D. M. (2022). ASPECTUAL AND LEXICAL-SEMANTIC CLASSIFICATION OF VERB NOVATEUR PUBLICATIONS JournalNX-A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal ISSN No: 2581-4230. ISSUE, 2, 25.
6. Широнова, Н. Д., & Давлатова, М. Х. МОРФОЛОГИЧЕСКИЙ СПОСОБ РАЗГРАНИЧЕНИЯ ЗНАЧЕНИЙ ПРЕДМЕТНОСТИ И КАЧЕСТВЕННОСТИ В СИСТЕМЕ ЯЗЫКА. Muassis: Buxoro davlat universiteti TAHRIRIYAT: Muharrirlar: MQ Abuzalova MA Bokareva NN Voxidova, 40.
7. Давлатова, М. (2023). Typology of expressive emotional relations in linguistics. Современные тенденции при обучении иностранному языку в XXI веке, 1(1), 172-178.
8. Hasanovna, D. M. (2021). Semantic Implementation of resultutive structures. novateur publications JournalNX- A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal.
9. Hasanovna, D. M. (2023). Occurrence of English Verb Predicates in the Functional-Semantic Field. American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769), 1(9), 518-524.
10. Khasanovna, D. M. (2023). THEORETICAL FOUNDATIONS OF PREDICATIVE CONSTRUCTIONS (In the example of the English language). Academia Repository, 4(10), 225-232.
11. Давлатова, М. Х. (2022). NUTQ TUZILMALARI MAZMUNIDAGI SEMANTIKA VA PRAGMATIKANING MUNOSABATI. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 5(5).
12. Davlatova, M. X. (2015). The role of Songs in learning English. Journal. MolodoyUchyonniy, 10, 90.
13. Давлатова, М. Х. (2013). Хорошее поведение-важный способ формирования личности. Вестник Таджикского национального университета, (3-6), 237-241.
14. Давлатова, М. (2020). FE'LLARNING ASPEKTIK VA LEKSIK-SEMANTIKA TASNIFI. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 3(1).